

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

III. Vtrum Beatitudo nostra formalis consistat in sola visione Dei
essentialiter inamissibili?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

eaque præcisè de causa malè habeat, aut animo, aut corpore, & sit proinde miser, quia est quammaximè beatus, ut fieri potest, ut malè habeat, quia est nimium deditus voluptatibus corporalibus. Voluptates igitur corporales non sunt querendæ absolute ratione sui, sed ratione alterius, & sub mensura ab alio præstantiori fine præscripta. Consequenter non est absolute stultum, querere, quare quis corporaliter delectari velit, atque istud delectationis genus in talei usque determinatum gradum usurpare. Quapropter Philosophus solum intendit stultum esse questionem de voluptate, & delectatione; præcisè, quia voluptas, & delectatio est. Id enim perinde est, atque querere rationem, ob quam quis velit bonum, quia bonum est, eiusdemque boni possessionem. Quia vnumquodque bonum constituit vnum integrum obiectum volubile simul cum possessione, & fruitione sui. Sicut ergo queri nihilominus sapienter, & reddi potest ratio, ob quam quis velit tale determinatum bonum potius, quam aliud impossibile cum illo: ita etiam sapienter queritur, & redditur ratio, ob quam quis velit talem determinatam delectationem potius, quam aliam impossibilem cum illa; atque circa voluptates corporales debet semper unicuique suppetere talis aliqua ulterior ratio, propter causam iam indicatam.

Ad 6. Impossibile in primis est, ut qui possidet perfectè summum ac infinitum bonum, quod est Deus, illique penitus adhæret; patiaturs nihilominus perversiorem intellectus, aut voluntatis perversionem falsam, aut per actum peccaminosum. Quia veritas Divina est idea adæquata omnium aliarum veritatum, & Divina bonitas est similiter vinculum totius honestatis; ideoque repugnat, ut intuens clarè Deum, eundemque diligens ex ea visione, simul aut assentiatur alicui falsitati, aut incidat in aliquod peccatum. Impossibile rursus est, ut possidens perfectè Deum, patiaturs simul malum aliquod, aut vexationem, atque molestiam, seu animi, seu corporis absque lucro maiori inde proveniuro. Quia cui Deus donat se perfectè possidendum, eo ipso constituit se amicum eius amicitia perfectæ. Est autem contra conceptum amicitie, ut amicus amicum vexet inutiliter, & sine lucro, & absque intentione, ut tandem aliquando perveniat ad plenam tranquillitatem expertem omnis ulterius vexationis, atque molestie. Impossibile denique est, ut gaudium resultans ex summo, ac infinito bono perfectè possessio non ita absorbeat sensum doloris, utcumque acerbi inducibilis per passiones, & temporales, & lucrosas, ut iis non obstantibus, reddat animum absolute tranquillum, ac felicem, atque hilariter dominantem cruciatibus eiusmodi, prout accidit de facto in Christo Domino, dum fuit viator simul & comprehensor. Impossibile igitur est, ut non sit beatus, qui perfectè possidet summum, ac infinitum bonum, quod est Deus, atque in ipso tanquam in radice, & causa cetera omnia bona, vel de presenti, vel saltem de futuro indefectibiliter.

QVÆSTIO III.

Vtrum beatitudo nostra formalis consistat in sola visione Dei essentialiter inamissibili?

IDEVR non consistere in ea saltem sola. 1. Quia visio Dei est quid creatum. Nihil autem creatum est beatitudo nostra formalis. Quia beatitudo est summum bonum, & ultimus finis, quorum neutrum convenit ulli rei creatæ, ex q. præcedenti, sed soli Deo. Undè August. lib. 1. de doctr. Christ. c. 4. 5. & 22. dicit, & ex ipso dicunt ceteri omnes, solo Deo fruendum esse. Beatitudo autem est obiectum fruitionis, cum usus sit eorum tantum, & omnium, quæ ad aliud, nempe ad ipsam beatitudinem referuntur. Eodem pertinet, obiectum spei, quæ utique speratur beatitudo, esse solum Deum, ut liquet ex q. 3. de virt. Theol. Nihil igitur creatum est beatitudo nostra formalis.

2. Visio Dei est quadam ipsius videntis operatio. Beatitudo autem non est operatio ipsius beati. Quia beatitudo est status quidam, ex Boët. supra, est vniuersus, & auctore, atque vnico largitore Deo, ceteris inest omnibus. At operatio non est aliquid ex se permanens, uti est status ex suo conceptu, sed est transiens, ac variabilis, & in vnoquoque multiplex; & insuper, quæ vitalis est, uti est visio, est ab intrinseco, eoque existens auctore, cui inest.

3. Visio Dei est operatio purè intellectualis. Beatitudo autem hominis non potest consistere in sola operatione purè intellectuali. Quia beatitudo est bonum se solo sufficiens, & perfectum est ex Philosopho supra. Operatio autem purè intellectualis non potest esse tale hominis bonum: Quia nequit perficere hominem secundum omnes suas partes, nempe secundum partem etiam sensitivam, ac animalem. Imò nulla operatio intellectualis humana potest esse perfecta, nisi præexistente perfectione operationis sensitivæ. Quia intellectus humanus dependet à sensu, & perfectio illius à perfectione huius. Ergo, ut homo sit adæquatè perfectus, sequet toto bene habeat secundum animam, & corpus, imò secundum animam præcisè, requiritur perfecta operatio sensus.

4. Primo principio correspondet ultimus finis, ut dictum est supra. Voluntas autem per suam operationem est in vnoquoque primum principium mouens. Quia suo imperio mouet reliquas omnes potentias ad operandum. Ergo eadem per suam aliquam operationem est ultimus finis, tribuens reliquis potentis perfectam quietem, satietatem, & pacem, quæ est finis ultimus, & beatitudo formalis hominis, iuxta illud ps. 147. 14. *Qui ponit fines tuos pacem.* Confirmatur: Quia beatitudo obiectiva est summum bonum, ut dictum est supra. Summum autem bonum, ut tale, pertinet formaliter ad ad voluntatem. Ergo ad eandem pertinet beatitudo formalis, atque in eius operatione essentialiter consistit.

5. Operatio nobilissima potentie est nobilissima, atque beatitudo formalis, si quidem consistat in operatione, consistit utique in operatione nobilissima, voluntas autem est nobilissima potentia, & præeminet intellectui simul cum reliquis potentiis. Primum, quia est potentia libera, & dominatiua, atque liberum, & dominatum præeminet obsecratum, &

& determinato ad vnum. Deinde finis omnium operationum intellectus est perfecta operatio voluntatis: nempe ad ipsam, tanquam ad scopum, & terminum progredimur per illas, tanquam per media, neque ea habita quidquam ulterius superest, cui impendatur actiuitas naturæ rationalis. Qua de causa dicit Ansel. lib. 2. *Cur Deus homo*, c. 1. *peruersum esse ordinem amare, vt intelligas*. Rursus, voluntas trahitur per suos actus ad obiectum, eiusque induit naturam, & inclinationes. Intellectus verò è conuerso, trahit ad se obiectum suum, ipsumque quodammodo transformatur in naturam suam. Melius autem est hominem transformari in Deum, quàm Deum in hominem. Ergo maior est perfectio voluntatis, quàm intellectus, saltem comparatione Dei, vt obiecti, atque adeò & simpliciter. Demùm reliquæ potentie mouentur impulsu voluntatis. Ergo non possunt quiescere, donec quiescat voluntas, ipsaque quiescente necessariò quiescunt. Quies igitur voluntatis, quæ procul dubio habetur per actum ipsius, nempe per fruitionem summi boni, est perfectio, essentia, & vinculum totius beatitudinis formalis.

6. Proprium, & peculiare amoris amicitia est, ex Philosopho, & aliis communiter, vt bona amicorum reddat illis communia, & sua cuiusque, quæ sunt alterius. Ergo, quousque visioni Dei non intelligatur adiuncta amicabile dilectio eiusdem, non intelligitur summum bonum factum proprium, & suum ipsius videntis, ac proinde non potest de eodem gaudere, & delectari, tanquam de bono proprio: sine qua tamen delectatione, vel certè absque proxima dispositione, & possibilitate summæ delectationis, voluptatis, & gaudij, conceptus beatitudinis perfectæ nequaquam subsistit. Ergo ad conceptum essentialem beatitudinis, & perfectam summi boni possessionem, requiritur, vltra visionem, amor amicitia erga Deum. Accedit, alia bonorum genera, vt agros, domos, & similia, non possideri, nec fieri propria videntis, per solam eorum visionem. Ergo nec summum bonum, quod est Deus, possidetur per solam eius visionem. Accedit rursus, aspectus hominis non esse delectabilem, nec conferre ad felicitatem videntis, si non sit amicus, & potius contristare, si sit inimicus. Ergo nec Deus visus delectare, & felicitare potest, quin visioni superaddatur amor amicitia.

7. Beatitudo inchoata, & imperfecta viatoris, aut vnice, aut saltem præcipue constituitur formaliter per dilectionem charitatis. Ergo beatitudo etiam completa, & perfecta patriæ constituitur formaliter per eandem. Patet antecedens: Quia perfectio charitatis est maior, quàm perfectio fidei, & reliquorum donorum gratiæ, quæ habentur in via, vt constat ex 1. ad Corinth. toto c. 13. vbi demum concluditur. *Maiores autem horum est charitas*. Beatitudo autem formalis est maximum, & perfectissimum in vnoquoque bonum. Probat consequentia. Quia omnes habitus, & actus crescunt in patria sub eadem proportionem supra habitus, & actus viatoris. Ergo charitas patriæ præminet similiter reliquis donis, & actibus propriis eius status. Eadem ferè paritatis ratio instruitur ex statu puræ naturæ. Quia vltima eius beatitudo includeret in suo conceptu primario dilectionem Dei, qua videlicet seclusa non posset solidari homo pro eo statu, in conseruatione stabili innocentia, & immunitate à peccatis, idest, à summa miseria. Ordo autem supernaturalis imitatur ordinem naturalem, eidemque iusta quoad omnia proportionem correspondet, vt potè fundatus in ordine naturali, atque ad eundem, non destruendum, aut innertendum, sed promouendum, ac perficiendum institutus.

8. In sacris litteris significatur communiter bea-

tudo nomine gaudij, & voluptatis, Matth. 25. 21. *Intra in gaudium Domini tui*. Pl. 35. 9. *Torrente voluptatis tue potabis eos*. Ob quæ & alia similia quamplura concludit August. lib. 8. de Ciuit. c. 9. *Quisquis ergo fruatur eo, quod amat, verumque, & summum bonum amat, quis cum beato, nisi miserrimus, neget?* Atque hic profectò videtur esse communis hominum sensus, in summa voluptate summam felicitatem sitam esse, eandemque esse florem, simul, & fructum cæterorum omnium bonorum. Huc etiam pertinet sententia supra memorata Philosophi, de prosecutione delectationis nullam quæstionem, nullamque ulterius rationem esse posse: cum de prosecutione cæterorum quorumlibet inquiri meritò possit, & optimè respondeatur: Quia placet. Quia delectat. Ergo beatitudo formaliter consistit in actu gaudij, atque delectatio, & gaudium est suprema, & vltima cæterarum omnium ratio, & id, propter quod cætera volumus, ac proinde est summum bonum inter ea, quæ vniciueque intrinsecè inhaerent: quandoquidem ex Philosopho in illo capite 7. id, propter quod cætera, sit maximum.

9. Omne ens creatum est annihilabile, aut corruptibile à Deo, saltem de potentia absoluta. Quod est vsque adeò certum, ac indubitatum ex testimoniis scripturæ, & communi consensu Patrum, vt Tannerus, Ripalda, & nonnulli alij non dubitauerint oppositum dicere, vt minimum, temerarium, ac erroneum. Cum ergo visio Dei sit aliquid creatum, non potest esse intrinsecè, ac essentialiter inamissibilis, ac proinde hæc eius conditio non pertinet ad conceptum beatitudinis humanæ.

10. Non potest esse beatus, qui non cognoscit suam summi boni possessionem, seu possideri à se suum summum bonum. Quia non potest gaudere de summo bono vt suo, deque eius possessione, non præeunte cognitione ipsius possessionis, & suitatis. Hæc autem cognitio habetur per reflexionem supra visionem directam Dei, quæ videlicet est possessio summi boni. Ergo beatitudo nostra formalis non constituitur per visionem Dei, sed per cognitionem reflexam huius visionis, vt arguunt nonnulli apud Bacchonium.

11. Perfecta, & adæquata coniunctio hominis cum Deo, nec habetur per solam visionem Dei, nec per solam eiusdem dilectionem, sed per vtramque simul, visione quodammodo trahente Deum ad videntem, & dilectione similiter trahente dilectorem ad Deum, propter vim representatiuam, & attractiuam obiecti propriam visionis, & propter vim ecstaticam, & transformatiuam amantis in amatum, similiter propriam dilectionis, vt tradit Dionysius, & ex eo cæteri communiter. Essentia autem beatitudinis nostræ formalis consistit adæquatè in perfecta, & adæquata coniunctione mutua cum Deo. Ergo beatitudo nostra formalis, neque consistit in sola visione Dei, vt docet D. Thomas, & ex eo Vasq. & alij, neque in solo actu voluntatis, vt volunt Scotus, & alij, sed in vtroque actu simul, vt pluribus contendunt Suarez, Molina, Valentia, & alij, secuti D. Bonauenturam cum fundamento haudquaquam leni in Scriptura, & Sanctis PP. adscribentibus promiscuè beatitudinem nostram, modò visioni, modò dilectioni, seu fruitioni Dei; necnon in Extrauag. *Benedictus*, in qua Benedictus XII. definit, visionem, & fruitionem Dei Animas esse verè beatas.

Art. 1. Respondetur. Certum imprimis est, requiri aliquid distinctum à Deo, & homine, vt homo reddatur actualiter, & formaliter beatus. Fieri namque potest, vt existente Deo, & homine, deficiat nihilominus actualis, & formalis beatitudo hominis, vt apparet in multis hominibus coexistentibus Deo, & nihilominus

lominus miseris. Necesse autem est ea inter se distinguere realiter, quæ sunt separabilia quoad existentiam, seu quorum alterum potest non existere existente altero. Nec vacat dicere, Deitatem habentem se diuersimodè in ordine ad hominem, posse per se ipsam præcisè, nulla superaddita entitate creata, modo in miseria illum relinquere, modò beatum reddere. Quia modus ille diuersus se habendi est separabilis realiter à Deitate, & homine secundum se consideratis; ergò est distinctus realiter ab utrisque. Nec sufficit, si rursus dicatur, modum illum diuersum esse purè intentionalem, & indistinctum à volitione libera diuina, quæ potest diuersimodè denominare, & præstare effectus formales diuersos nulla superaddita re creata. Non, inquam, sufficit; quia oportet designare obiectum speciale eius liberæ volitionis, & quidem diuersum pro diuersitate instantium, pro quibus præstat diuersas, siue denominationes, siue effectus formales; quia si vult idem semper, & pro semper, necesse est, vt idem semper præstet, & pro semper: nempe Deus solum præstare potest ex vi suæ voluntatis, quod vult, & quando vult. Hinc refellitur opinio, quæ communiter tribuitur Henrico quodlib. 13. quæst. 12. de constitutione nostræ beatitudinis formalis per illapsum Deitatis in animam. Si enim nomine illapsum non intelligatur donum aliquod creatum afficiens intrinsecè animam beatam, prout ille insinuat, licet perobscure; incidit manifestè ea opinio in impugnationem modò prælatam. Nempe si vox *illapsum* superaddatur vocibus *Dei*, & *hominis*, quin superaddatur vllum obiectum obiectis significatis per istas duas posteriores voces; deprehenditur clarè perperam vocem vocibus superaddi, & illusoriam loquutionem vsurpari, atque implicantia dici cum intenditur dari eadem præcisè, quæ antè, simulque dari aliquid, siue absolutum, siue modale de nouo.

Art. 2. Certum rursus est, eiusmodi requisitum ad beatitudinem formalem hominis distinctum realiter à Deo, & homine, & ab utriusque coexistentia, non esse vnionem, seu physicam, seu intentionalem naturæ, aut personæ diuinæ cum homine, aut natura humana, ratione cuius vnionis substantia creata reddatur formaliter, aut intelligens, aut volens per intellectiōem, aut volitionem increatam. Constat enim ex quæst. 27. de Incarnat. hoc esse impossibile, & notum præterea est ex fide, soli Christo Domino obligisse vnionem hypostaticam. Necesse igitur est Beatitudinem nostram formalem constitui per aliquid purè creatum distinctum realiter à Deo, & à nobis, & non vniens physicè Deum cum homine beato.

Art. 3. Certum denique est, actualem, ac formalem beatitudinem nostram non consistere in aliquo nobis extrinseco secundum se præcisè considerato, sed in aliquo nobis intrinsecè inhærenti, atque vnito physicè nobis. Primum, quia ex iis, quæ nobis non inhærent intrinsecè, nihil est tam sufficiens, & idoneum ad beatificandum formaliter, quàm summa, ac infinita bonitas Dei, quam tamen ostensum est secundum se præcisè non posse nos beatificare formaliter, seu in genere causæ formalis, sed oportere, vt aliquid præterea superaddatur realiter. Deinde mensura bonitatis comparatiuæ conuenientis vnicuique rei respectu cuiusque subiecti, est vis perfectiua, & melioratiua eiusdem subiecti. Nemo enim computauerit inter bona sua, id, quo nihil in se perficitur immediate, & ex quo præterea nihil resultare potest, quo melius habeat in se, & perficiatur intrinsecè. Nempe eatenus præcisè vnumquodque donum æstimatur, atque diligitur ab vnoquoque per amorè sui, quatenus, vel eo, vel ex eo bene habere potest in se intrinsecè. Contemnuntur enim ab vnoquoque, quæ,

tenuis dilectore sui, ea omnia, cum quibus, & sine quibus æquè bene habet in se intrinsecè. Confirmatur paritate malorum. Quia nullum respectu cuiusquam malum censetur, quod nullam aufert perfectionem intrinsecam, aut mentis, aut corporis, nullamque inducit, aut inducere valet qualitatem intrinsecè deterioratiuam, ac nocentem. Nullum igitur similiter respectu cuiusquam bonum est, quod neque est vlla perfectio eius intrinseca, neque est inductiuum vllius talis perfectionis. Cum ergò Beatitudo nostra formalis non sit id, per quod mediatur tantum, & casualiter reddimur beati, ac felices, sed id, per quod immediate, & formaliter constituimur tales: oportet vt sit aliquid intrinsecè inhærens beato, ipsumque physicè informans, ac perficiens. Oportet verò præterea, vt idipsum sit aliquid accedens, aut aliqua accidentium collectio: quandoquidem præmissum initio est, beatitudinem formalem hominis esse separabilem, & distinctam realiter ab eius substantia adæquatè sumpta.

Art. 4. Accidentia porro afficientia intrinsecè hominem alia pertinent ad actum primum operandi, vt habitus; alia sunt operationes ipsæ, vt actus intelligendi, & volendi. Beatitudo autem formalis non constituitur per ea, quæ pertinent ad actum primum, sed per operationem, aut collectionem aliquam operationum, vt docet Philosophus 1. Ethic. c. 8. D. Thom. qu. 3. art. 2. alique communiter. Ratio est; quia finis præeminet iis, quæ sunt ad finem: & quod propter se, iis, quæ propter aliud. Finis autem cuiusque potentia operatiua est operatio illi correspondens, vt dicit ibidem Philosophus, & propterea est frustrà ex eodem, & ex D. Thoma, potentia, quæ non reducit ad actum: cum id omne, & solum sit frustrà, quod non allequitur suum finem. Ergò operatio præeminet potentia ad operandum, & habet rationem finis: id est, potens operari habet pro fine se ipsum, vt operantem; qua expositione occurritur dubitationi Valquez aduersus istam probationem Philosophi, & D. Thomæ. Beatitudo autem est quod præeminet cæteris; & est finis cæterorum. Ergo beatitudo consistit in operatione. Cum ista probatione coincidit alia probatio eorundem Philosophi, & D. Thomæ, quæ in hunc ferè modum proponitur à D. Thoma. Ens in potentia est imperfectum; perfectum verò, quod est in actu. Qui enim potest esse sapiens, & est insipiens, est imperfectus; perfectus verò, sapiens actu. Qui potest esse probus, & est improbus, aut non probus, est imperfectus; perfectus verò, qui est probus actu. In summa, quidquid, & quisquis potest agere, & est in otio, eo ipso contemnitur: liberatur verò à contemptu depulso otio. Beatus autem est absolute perfectus, neque contemni iure potest. Ergò beatus quatenus talis, est operans, & non solum potens operari, ac proinde constituitur formaliter, & proxime in ratione beati per operationem, & non per solum potentiam operandi.

Art. 5. Verum quia operationes hominis sunt multiplices, videndum superest, an per omnes illas, an per aliquam, vel aliquas ex illis reddatur beatus. Certum imprimis est, operationes pertinentes ad partem sensitiuam, non pertinere ad essentiam, seu substantiam beatitudinis formalis, sed solum ad accidentalem perfectionem, & complementum eius. Quia in quæst. præced. exclusa sunt à substantia, & conceptu primario obiecti beatifici omnia sensibilia. Indidem præterea deducitur, nec etiam pertinere ad essentiam eiusdem beatitudinis, actus rationales intellectus, & voluntatis, qui versantur directè, & immediate circa obiecta creata, quatenus cognita, & amata ratione sui. Quia ibidem ostensum est, nihil creatum posse esse obiectum essentialiter, ac substantialiter beatificum.

ficum. Sed neque quilibet promiscuè actus circa Deum sufficiunt ad beatitudinem. Quia etiam in damnatis qui sunt extremè miseri datur aliqua Dei cognitio, & aliqua existentie diuinæ volitio, vt infra dicitur. Immo neque cognitio, quæ habetur de Deo per fidem, & dilectio Dei per eam cognitionem directâ, sufficiunt ad beatitudinem perfectam, & simpliciter talem. Quia viri Sancti habentes vtrumque eum actum, & quidem in gradu valdè perfectò, concupuerunt nihilominus dissolui, & esse cum Christo, vt dicebat Apostolus: id est, transire ab eo statu, in quò erant, ad alium præstantiorem, & de illis actibus ad alios perfectiores; Cum tamen nemo concupiscere possit status perfectè, & simpliciter beati, & operationum sic beatificantium dimissionem, ac permutationem.

Art. 6. Ratio huius rei est duplex. Prima est, cognitione abstractiua Dei, & amore amicitie per eam directò, accendi potius, quàm extingui, seu expleri desiderium cognoscendi Deum perfectè, videndo eum vt est in se, & amandi ipsum, eodemque fruendi per actum ea visione directum. Proprium namque amicitie est desiderium videndi amicum, eundemque amandi, vt visum, & perfruendi consuetudine ipsius, maxime si cognosci non possit tam perfectè abstractiua, quàm intuitiua cognitione, prout accidit in Deo. Altera ratio est, quia actus fidei, & dilectionis in ea fundatæ, non habent ex se permanentiam, & stabilitatem, cum ipsi, & habitus, ex quibus dependent, possint amitti peccando. Permanentia autem, & stabilitas expers timoris incidendi in miseriam, & inimicitiam cum Deo, est de conceptu beatitudinis formalis, vt ex se satis patet, & paulò post confirmabitur magis. Hinc colligitur à fortiori nullo actus intrinsecè naturales intellectus, & voluntatis sufficere ad beatitudinem perfectè, & simpliciter talem, quia sunt imperfectiores fide, & dilectione supernaturali. Constat igitur, ad beatitudinem perfectam, & simpliciter talem, necessariam esse visionem immediatam Dei, vt est in se.

Art. 7. An verò sola visio immediata Dei sufficiat ad essentiam, & conceptum primarium beatitudinis; an solus amor, seu amicitia; seu fruitionis; an uterque actus requiratur, atque in eo conceptu includatur, ingens apud nonnullos controversia est; levis apud alios, & purè vocalis; apud Gabrielem verò, Valentiam, & nonnullos alios perobscura, & prorsus indeterminabilis ingenio hominis viatoris, quoad excessum perfectionis, & mutuam inter eos actus comparationem. Dicendum verò est, essentiam & conceptum primarium beatitudinis nostræ formalis consistere adæquatè in sola visione Dei immediata, eaque intrinsecè, ac essentialiter indefectibili, seu respiciente Deum, vt summum videntis bonum in actu secundo, iuxta explicationem præmissam in quæst. præced. art. 11. & 12. actum verò voluntatis, qui consequitur ad hanc visionem, & est amor amicitie, simul & fruitionis circa Deum, vt infra dicitur, pertinere ad conceptum secundarium eiusdem beatitudinis, tanquam partem integram, & complementum substantiale ipsius. Et quidem quod beatitudo formalis essentialiter consistat in solo actu intellectus, quod visio sit principalior in beatitudine, quàm delectatio, & quod delectatio consequatur ad beatitudinem formalem iam præhabitam, tanquam proprietas eius, docet ex professo D. Thom. quæst. ista 3. art. 4. & q. 4. art. 2. & 1. par. q. 26. art. 2. Vbi habet hæc verba: *Id autem, quod est perfectissimum in qualibet intellectuali natura, est intellectualis operatio, secundum quam capit quodammodo omnia. Vnde cuiuslibet intellectualis natura beatitudo consistit in intelligendo; nempe perfectissime per visionem Dei.*

Art. 8. Quod caput est, hanc sententiam insinuant haud leuiter Sacrae literæ. Matth. enim 5. 8. *Beati, dicuntur, mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.* Quæ causalis esset inadæquata, & insufficiens, si beatitudo non consisteret in sola visione. Simili causalit utitur Christus Dominus, Matth. 18. 10. ad demonstrandam felicitatem, & eximiam Angelorū dignitatem, dicens: *Quia Angeli eorum semper vident faciem Patris.* Ergo hoc solo sunt felices, & summa, cuius sunt capaces, æstimatione digni. Præterea Apostolus conferens miseriam vitæ præsentis cum felicitate futura, & imperfectionem istam puerilem cum illo alio statu adultæ, & perfectæ ætatis, recurrit vnicè ad eandem visionem. 1. Corinth. 13. 12. *Videmus nunc per speculum, tunc autem facie ad faciem.* Ergo sola facialis visio est formalis ratio mutationis status, & transitus à miseria, & imperfectione, ad perfectionem, & felicitatem, Eodem sensu dicitur 1. Ioan. 3. 2. *Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus* (in quo consistit summa hominis perfectio, & felicitas) *quoniam videbimus eum sicuti est.* Ergo per visionem Dei constituitur formaliter summa hominis conformitas cum Deo, & (quod inde consequens est) indidem euadit homo perfectè particeps felicitatis Diuinæ, in cuius perfectò participatione perfecta, consistit perfecta felicitas creata. Huc etiam pertinet ex interpretatione August. Rupert. Innoc. 3. & aliorum, illud Ioann. 17. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.* In hunc sensum maxime propendunt, circa hæc, & similia, in Psalmis præsertim frequentia testimonia, & quàm plures Sancti PP. apud Vasquez in præsentia.

Art. 9. Esse autem de conceptu visionis perfectè beatificantis, intrinsecam ipsius indefectibilitatem, & æternitatem à parte post; ita vt ipsa visione, quæ proculdubio est essentialiter vera, cognoscat Beatus, nunquam eam defuturam sibi esse, docetur in primis apertè ab August. lib. 10. de Ciuit. cap. 3. fin. vbi de vita beatorum concludit sic. *Quæ beatissima esse non poterit, nisi de sua fuerit æternitate certissima, & rursus ibidem. Non enim beata erit, nisi secunda.* Similiter lib. 11. eiusdem operis c. 25. *Sed etiam, ait, ipse iustus non vivit, vt vult, nisi eo peruenit, vbi mori, falli, offendi non possit, eique sit certum, ita esse futurum.* In hanc eandem sententiam de certissima æternitatis notitia propria beati, quæ beatus est, loquitur sæpè sæpius luculenter, & clarè idem August. lib. 21. & 22. eiusdem operis de Ciuit. necnon lib. 5. & sequentibus de Trinit. & alibi.

Art. 10. Ratio huius rei efficax, & manifesta est. Quia beatitudo ex suo conceptu est depulsa meroris, & anxietatis perturbantis, ac deicientis animum; estque perfectè possessiua summi boni. Neutrum autem haberetur per visionem, si ipsa non cognosceret æternam sui durationem, atque indefectibilitatem intrinsecam. Si quis enim ita videat Deum immediatè, vt simul cognoscat defuturam sibi esse eam visionem intra diem, mensem, annum, aut quamvis aliam determinatam durationem, non potest non habere tantam meroris materiam ex iactura imminenti, quanta suppetit gaudendi materia ex præsentia summi boni. Nempe quod habetur cum gaudio, non amittitur absque æquali doloris sensu, cæteris paribus. Quod si ignoretur euentus conseruationis, aut amissionis; ipsa hæc incertitudo, & periculum relapsus in miseriam, iam præapprehensum, non poterit non vehementer angere, ac cruciare animum; sicut non posset non plurimum consolari damnatos, eorumque mitigare miseriam, quælibet vel minima spei scintilla, aut suspicio etiam leuissima euadendi tandem aliquando ab eo statu ad felicitatem. Est igitur de ratione actus beatifici, notitia penitus certa

de sua perpetuitate. Idem colligitur ex conceptu possessionis summi boni; est enim de ratione beatitudinis possessio summi boni. Et rursus est de ratione possessionis potestas stabilis, & interminata utendi, ac fruendi re possessa. Quæ enim habentur ad horam, mensem, annum, non possidentur propriè, sed habentur precario, commodato, in deposito, &c. & dicuntur possideri tantum secundum quid, & improprie. Necesse autem præterea est, ut ea firmitas, ac stabilitas interminata innotescat possidenti, alioquin enim erit purè materialis possessio, nec res habebitur animo verè possessorio, ac dominatiuo. Ergo notitia perpetuitatis est de ratione visionis beatificantis.

Art. 11. Confirmatur validè. Quia tale confertur præmium beatis, videturque collatum visione beatificante, quale promittitur viatoribus, & ab eisdem creditur, atque speratur conferendum. Nempè hæc uniformitas promissionis, & collationis, est de conceptu præmij fideliter soluti. Promittitur autem, & creditur, atque speratur præmium æternum, ut æternum, iuxta illa Oracula: *Æternum gloria pondus operatur. Gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Gratia Dei, vita æterna*, & similia quamplura. Confertur igitur, & accipitur præmium æternum, ut æternum, nec latet beatum accipientem, taliter illud sibi conferri, qualiter crediderat, ac sperauerat, atque promissum fuerat conferendum. Accipitur autem tantum illud bonum per visionem, & per eandem constituitur, ut quo, saltem partialiter, aut remotè. Ergo visio beatifica fertur in Deum, ut volentem communicare se beato, eiusque appetitum explere fruitione sui pro tota æternitate. Ac proinde beatus ea ipsa visione cognoscit in Deo illum suum statum esse æternum, & consequenter fore æternam eandem visionem, utpotè constitutivam eius status, vel saltem præsuppositam essentialiter ab eodem.

Art. 2. Quod autem huiusmodi visio se sola adequatè constituat conceptum essentialem, ac primum beatitudinis formalis, ex eo perspicitur potest. Primum, quia essentia in vnoquoque dicitur primum eius discretivum à rebus omnibus alijs, quodque simul est radix cæterorum omnium, quæ insunt eidem. Vtrumque autem convenit eiusmodi visioni Dei, quia nemo videns Deum, ut summum suum bonum in actu secundo, potest esse miser, aut potest carere vlla re necessaria ad felicem statum, & ad perfectionem adequatam mentis, & corporis. Si enim fieri posset alterutrum ex his, fieri vtiq; posset, ut aut visio Dei immediata redderetur falsa, aut frustraretur voluntas Divina. Neutrum autem horum fieri potest, ut patet. Ergo neutrum illorum fieri potest. Patet sequela. Quia visio, qua videtur Deus, ut summum videntis bonum in actu secundo, videt Deum velle efficaciter se communicare æternum videnti, atque cum eodem æternum agere amicabiliter, ideoque illi conferre æternam bonorum omnium animæ, & corporis abundantiam, imò & superabundantiam, iuxta illud Luc. 6. 28. *Mensuram bonam, confertam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum*. Quam Divinam voluntatem, patentem modò fidei nostræ, præmissum est exponi, etiam in patria, visioni Beatorum propriæ. Ergo sequela proposita negari minime potest. Quia verò ante visionem nihil præsupponitur inhærens intrinsecè beato, quod essentialiter connectatur cum ea bonorum omnium abundantia æterna, quodque per se formaliter sit intima ipsius summi boni præsentia, & communicatio perfectæ, siquidem solum præsupponitur lumen gloriæ, cui secundum se non repugnat, ut de potentia absoluta impediatur ab omni operatione, utque definat esse, Deo nolente, aut illi cooperari, aut ipsum conservare, atque utrovis ex his modo, destruitur conceptus beatitu-

dinis, eique substituitur miseria: Colligitur planè, visionem esse primum discretivum intrinsecum beati à non beato, primamque radicem cæterorum bonorum omnium spectantium ad complementum, & totalem beatitudinis perfectionem, atque ideo eandem visionem, se sola esse beatificativam essentialiter, ac formaliter.

Art. 13. Ex hoc discursu colligitur præterea eandem visionem Dei se sola esse perfectam summi ac infiniti boni possessionem. Quia eo res quælibet perfecte possidetur, quo quis ita præsentem illam sibi reddit, suæque in potestate ita constituit, ut nulla ulterius superaddita sua, aut alterius actione possessoria, seu iuvante quomodolibet possessionem, possit illa frui, & omne commodum, atque oblectamentum percipere, quod ex illa percipi absolute potest. Nulla enim reperitur optabilior, magisque perfecta possessio quàm ista, uti facta inductione per omnia possessionum genera manifestè cuique patebit. Visio autem Dei, qualis nuper exposita est, & ostensa existens de facto, Deum reddit eo modo præsentem videnti, atque in eiusdem potestate constitutum. Repugnat enim Deum aliter reddi magis præsentem, aut alium ex eo fructum percipi, quam perfectissimum amoris, & fruitionis genus, circa ipsum, & superfluentem aliorum omnium bonorum redundantiam ex eodem, quæ omnia, supposita eiusmodi visione, constituuntur in proxima potentia videntis metaphysicè inimpedibili, ut iam innotuit. Ergo ea visio est possessio summi, ac infiniti boni vndeque perfecta.

Art. 14. Indidem ulterius deducitur, eandem visionem præminere absolute perfectione, & æstimabilitate dilectioni, & fruitioni summi boni. Quia præcipua laus vniuscuiusque collocatur in consecratione potius, & possessione bonorum, quàm in amore & dilectione eorum deinde subsequenti, neque magni quicquam æstimatur, quia delectatur bonis suis iam præhabitis; sed magis, quia habet, vnde verè delectetur, & gaudeat. Certè miles non laudatur, nec magni fit, quia gaudet de obtenta victoria, sed quia obtinuit: & qui finem suum, atque felicitatem reponunt in divitiis, aut etiam in voluptate, non propterea se se alijs præferunt, aut putant se magni faciendos comparatione aliorum, quia delectantur illis bonis iam habitis, eademque plurimo prosequuntur amore, sed potius quia possident magnas divitias, quia ingentem honoris, & gloriæ cumulum comparant, quia consecuti sunt latè patentem super alios potestatem, & quia delectabilibus, omnibusque ad delectationem necessariis abundant. Constat itaque ex communi hominum consensu, præcipuam cuiusque perfectionem, & æstimabilitatem sitam esse in ea potius operatione, qua obtinetur, & possidetur maximum eius bonum, quàm in amore, & gaudio deinde subsequenti. Præminet ergo visio Dei, qua obtinetur, & possidetur summum bonum, amoris, & fruitioni eius deinde subsequenti. Alia huius rei ratio à priori videri potest in q. 46. de Virt. Theol. §. *Quando verò*: Vbi etiam tradita est legitima ratio concordie inter hanc doctrinam, quæ proculdubio est D. Thomæ, ut præmissum est, & quædam alia eius loca, in quibus videtur docere, quod voluntas absolute præmineat intellectui.

Art. 15. Concluditur itaque beatitudinem nostram formalem perfectam, & simpliciter talem consistere essentialiter, & primario in sola visione Dei, siue dicatur eam constitui possessione summi boni, ut dicit D. Thom. vbi supra, ex August. vbi supra, & alibi, definiente sæpè beatitudinem per habitationem eorum, quæ quisque vult, quin velit aliquid malè: siue dicatur constitui operatione perfectissima, ut vult idem D. Thom.

D. Thom. in hac q. 3. art. 2. ex Philos. 1. Ethic. c. 7. siue aggregatione omnium bonorum, vt tradit Boëtius vbi supra, siue vita vndequeque delectabili, quò plurimorum inclinatur sententia. Hæc nimirum omnia, quæ eodem reipsa conincidunt, vt contendit Philos. 1. Ethic. c. 8. ostensum est inesse visioni Dei, formaliter quidem possessionem summi boni, & rationem operationis perfectissimæ; radicaliter verò, & æquivalenter, tanquam primo discretiuo Beati à misero, aggregationem omnium aliorum bonorum, & consequenter vitam vera delectatione affluentem. Iam verò amorem summi boni, & fruiionem delectabile eiuldem, pertinere ad integritatem, & complementum substantiale beatitudinis, quæ est postrema pars nostræ sententiæ, non indiget peculiari probatione, licet enim Philosophus dicat 10. Ethic. c. 4. delectationem comparari cum operatione perfecta, sicut comparatur cum iuuentute decor, qui ad eam consequitur, idest comparari, tanquam perfectionem suam accidentalem: hoc tamen accipiendum est, ex intentione eiusdem Philosophi, de delectatione, quæ habet pro obiecto ipsam operationem, non verò de delectatione, cuius motiuum non distinguitur re ipsa à motiuo operationis præexistentis, cuiusmodi est comparatio præsens. Nam delectatio, & operatio specificatæ ex eodem reipsa motiuo, eo ipso habent substantialem perfectionis, & gradus inter se communionem, & comparantur mutuò, sicut prædicatum primum, & secundarium intrinsecum rei. Est igitur fructio summi boni prædicatum secundarium substantiale beatitudinis, vtpotè habens perfectionem eiusdem generis, cum perfectione visionis, eamque præsupponens tanquam primò discretiuum beati à misero, & tanquam primam radicem proximam sui, atque aliarum subinde perfectionum accidentalium status beatifici, nimirum operationum habentium pro obiecto formali bona creata.

Art. 16. Constat igitur conclusionem supra positam esse veram quoad omnes suas partes, & ex eius probationibus apparet præterea, controuersiam de eius veritate non esse purè vocalem, sed maximè realem. Tametsi enim controuersia sit fortè de voce, quid quisque nomine beatitudinis formalis intelligat secundum conceptum eius quidditatum, & abstractiuum, & iuxta eius varietatem nuper indicatam; tamen quænam determinatè res sit ea, de qua primò, & per se verificatur ille qualiscumque conceptus, tam est controuersia realis, quàm realis est diuersitas actus intelligendi ab actu volendi, & vtrinlibet actus ab aggregato ex vtroque, vel ex aliis præterea operationibus.

Ad 1. Necessè est finem nostrum vltimum, vt quo, & beatitudinem formalem, esse aliquid creatum, vt liquet ex art. 1. & 2. huius quæstionis. In quæstione autem præcedenti actum est de fine vltimo qui, & de beatitudine obiectiua. De eadem sola loquitur ibi Augustinus, quia obiectum fruibile dicitur motiuum formale vltimum actus delectantis, quale motiuum solus debet esse Deus, solusque ipse est, ratione cuius cognoscuntur, & diliguntur à beato ipsi etiam sui actus beatifici, tanquam obiecta materialia, nec aliter sperantur iidem à viatore, vt expositum est in illa ipsa quæst. 33.

Præeminet nimirum ex genere suo finis qui, fini quo, ac proinde beatitudo obiectiua, beatitudini formali, vt liquet ex q. 1. art. 1. Finis verò vltimus qui, & vera nostra beatitudo obiectiua, quæ est Deus, ita præeminet, vt sint tanquam nihil cetera omnia, quæ insunt, & adiunt beato. Vnde respectu actus perfectissimi circa Deum sunt obiecta purè materialia beatitudo tum formalis, seu finis vltimus quo, tum reliquæ perfectiones beatorum.

Ad secundum. Operationes naturales hominis, R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

maximè viatoris, multiplice de causa interrumpuntur, ac variantur, ideoque nequit homo, præsertim viator naturaliter esse perfectè beatus, sed tantum secundum quid, vt agnoscit Philos. 1. Ethic. c. 10. concludens in fine: *Beatos autem dicimus vt homines*, idest, non simpliciter, & perfectè, sed iuxta capacitatem humanæ naturæ. At supernaturaliter confertur iustis in patria operatio perfectè beatifica, vtpotè essentialiter permanens, æternumque inuariabilis, vt dictum est, ac proinde se sola constituens statum propriè talem. Quia verò ea visio non provenit ex sufficientia nostra, sed ex gratia Dei eleuante naturam humanam vltra limites actiuitatis sibi connaturalis, propterea adscribitur absolute soli Deo, vt auctori, tametsi potentia entitatiue naturalis, quatenus obediens est formaliter, cooperetur etiam partialiter, vt eleuata per gratiam, iuxta dicta in genere de operibus supernaturalibus q. 18. de gratia.

Ad 3. Conceptus essentialis, & primarius rei non complectitur in se formaliter omnia, quæ requiruntur ad perfectionem, & complementum eius, & sine quibus, vt cumque repugnat ipsam existere, quod cum sit notum apud omnes, non necesse est vllis, aut exemplis, aut testimoniis confirmare: Solum itaque complectitur eam, seu formalitatem, seu entitatem, per quam primò discernitur ab omnibus aliis, & in qua, tanquam in prima radice, virtualiter continentur reliquæ perfectiones, & requisita. Ostensum autem est huiusmodi esse visionem Dei, vt summi boni nostri in actu secundo nobis extrinseco. Et specialiter circa perfectionem partis sensitiuæ docet August. epist. 56. ad Dioscor. ante med. quòd ex beatitudine animæ, fiet quadam refluencia in corpus, & in sensus corporeos, vt in suis operationibus perficiantur. Ex quo apparet in statu illo felici, ordinem, & processum fore contrarium ei, quem experimur in præsentī miseria. Nunc enim ex sensibilibus procedimus ad intelligibilia: ibi è conuerso procedetur ex intelligibilibus ad sensibilia propter vim rationalitatis perfectè dominantis supra corpus, & exemptæ ab iis eius imperfectionibus, quibus modò aggrauatur, vt dicit Apostolus.

Ad 4. Intellectus non dependet ab imperio voluntatis quoad præcipuos suos actus, certè quoad eos, quibus dirigit primos actus voluntatis, non dependet ab eius imperio. Voluntas è conuerso dependet, quoad omnes suos actus ab intellectu. Nihil enim volitum, quin præcognitum. Ergo ex ratione primi principij intrinseci, potius deducitur vltimum finem hominis, vt quo, seu intrinsecum ipsi, consistere in actu intellectus, quare pax ad beatitudinem formalem se habet solum antecedenter, & consequenter, quatenus præsupponuntur sublata omnia perturbantia ex vi decreti Diuini beatificantis, & ad visionem eius subsequitur tranquillitas, & quies. Ad confirmationem. Imò quia beatitudo formalis habet rationem præcipuæ bonitatis, & consequenter est obiectum voluntatis præcipuum extra Deum, arguitur, vt infert optimè D. Thom. in hac quæst. 3. art. 4. ad 2. non constitui eam per actum voluntatis. Quia nullius potentia obiectum primum, ac præcipuum constituitur vel etiam partialiter per actum ipsius. Obiectum enim potentia visiuæ non est visio, sed visibile, & sic de similibus.

Art. 1. Ad 5. Potentia volitiua, seu natura intellectualis, quatenus volitiua, non est maioris perfectionis, quàm potentia intellectiua, seu eadem natura quatenus intellectiua, sed è conuerso, vt liquet ex dictis supra art. 14. circa comparationem actuum pertinentium ad vtramque. Ad primam rationem in contrarium. In omni natura intellectuali præminent actus necessarij actibus liberis ex genere suo, atque illi sunt horum principium, vt patet in Deo, cuius actus circa se ipsum secundum se est necessarius, & perfectissimus.

B b

fectissimus, & est principium virtuale terminationum liberarum, idemque patet proportionaliter in actibus beatificis ceterorum. Ergo maxima perfectio intellectus, & voluntatis, est examinanda solum per comparationem mutuam actuum necessariorum utriusque potentia. Deinde libertas voluntatis radicatur in indifferenti propositione intellectus, ut infra dicitur. Ergo ipsa libertas radicaliter, & causaliter, adeoque nobilior est in intellectu, quam in voluntate, sicut bonus ordo Reipublicæ, & exercitus, est præcipue penes Gubernatorem, & ducem, non verò penes Ciuem, & militem.

Art. 2. Ad secundam. Actus voluntatis perfectissimus, est finis omnium operationum naturæ rationalis, tanquam terminus, & limes, ultra quem non progreditur necessario agendo rationaliter: Ceterum non est finis ultimus, tanquam id, propter quod. Sub hac autem posteriori ratione consideratur finis in præsentem, & non sub priori, ut patet ex præmissis in prima questione. Neque verò coincidunt inter se, hæc duo, quandoquidem postremi actus beati sunt liberi, præsupponentes statum beatificum, propter quem cetera omnia concupiscuntur, & præterea operationes externæ habent rationem finis ultimi, sumpti pro postrema operatione; quæ tamen sunt admodum imperfectæ, nec beatificæ dici possunt. Iam Anselmus loquitur de actibus viatoris, inter quos eminet actus charitatis, & ad ipsum debet ordinari omnis intelligentia. Deinde amor nihil confert ad dilectionem, cum qua immediatè connectitur, sicut è conuerso. Vnde peruerso ordine amat quis, ut intelligat, siue præmineat, siue non præmineat absolute ipsum intelligere.

Art. 3. Ad tertiam. Cæteris paribus, melius est habere in se bonum, quam esse bonum habitum ab alio. *Amabile enim bonum, unicuique autem proprium*, ut dicitur 8. Ethic. c. 2. Eò autem bonum est magis proprium cuiusque, quo magis inest eidem, estque magis apud eundem. Ergo visio, per quam Deus possidet, præminet dilectioni, ratione cuius potius possidetur ipse videns. Quod ad conformationem inclinationis attinet; visio Dei eam in se continet perfecte respectu Dei; quia videns Deum, per ipsam visionem determinatur, atque omnino necessatur ad totalem conformationem cum voluntate Diuina. Ergo etiam ex hac parte præminet visio. Est autem hoc peculiare in visione Dei; quia aliarum substantiarum visiones, non inducunt necessario perfectum amorem videns erga visum. Ex hac porro experientia creata redundat apparentia falsa circa Deum, & facile irrepit assensus non consideranti attentè discrimen datū.

Art. 4. Ad postremam; iam dictum est intellectum potius esse, cuius impulsu mouetur voluntas ad omnes suas operationes. Ergo eadem voluntas quiescit potius in supremo actu intellectus. Verum hic rursus redundat apparentia falsa ex eo, quod omnes operationes humanæ sensibiles parent voluntati, eiusdemque imperio, & impulsu determinantur, sed est eleuanda consideratio ultra ordinem sensibilem. Adde voluntatem ex sua natura prospicere bono omnium potentiali, & non tantum suo. Ergo ex sua natura conuiescit in ea operatione, per quam obtinetur bonum vniuersale omnium potentiali, quod est Deus, quem dictum est obtineri, ac possideri per visionem.

Art. 1. Ad 6. Amor amicitia reddit communia bona amantis respectu amati, & non è conuerso; quia si amatus non amet vicissim, bona eius non communicantur amanti ipsi. Vnde fit, ut prospectus amati non redamantis, delectabilis simpliciter esse non possit. Nempe bona cuiusque subsunt voluntati eius, & non alterius independentem ab eius consensu, & vniuersique delectantur bonis, quæ videt, quatenus ali-

qualiter propriis. Beatitudo autem nostra formalis non consistit in eo, quod bona nostra sint propria Dei, quod conuenit etiam miseris: sed in eo, quod bona Dei fiant nostra, eo modo, quo nostra esse possunt, & consequenter fiant delectabilia respectu nostri. Quod fit formaliter per visionem Dei, & causaliter per voluntatem diuinam, qua nos prædiligit, & vult nobis communicari, & quam patefacit visione sui, quæ beatifica est, iuxta dicta.

Art. 2. Ratio porro, ob quam res aliæ non possideantur per solam visionem sui; Deus verò per eam solam possideatur, iam supra tradita est; nimirum, quod res aliæ non subsint ex vi visionis præcisè, potestati videns quoad percipiendos inimpedibiliter omnes fructus perceptibiles ex illis, seu quoad omnem usum, & fruitionem earum; subsit verò Deus ex vi visionis, quæ videtur, ut summum bonum nostrum in actu secundo, ratione suæ liberæ voluntatis manifestatæ eidem visioni, quale nihil inesse potest pecuniæ, agro, domui, indifferentibus ex se, ut fiant cuiuslibet ex iis, à quibus differunt.

Art. 3. Adde, eandem Dei visionem, quatenus est inspectiua eiusmodi voluntatis, esse appropriatiuam bonitatis diuinæ respectu nostri, ideoque inducere necessario in vidente summam dilectionem de summo bono, ut iam perfecte proprio, neque iam amplius contemptibili, seu amissibili, & multò minus odibili, cum sit purum bonum absque vilo defectu motiuo contemptus, aut odij, atque, ut tale perfecte appareat ipsi videnti. Nihil autè huiusmodi contingere potest in substantia creata secundum se, etiam dilectrice videns ipsam; cum nihilominus subsit multiplici defectui, ob quem contemni, ac reiici, aut etiam odio haberi possit. Vnde homo nondum intelligitur, ut obiectum delectabile respectu alterius hominis, quousque intelligatur mutuus inter vtrumque amor. Deus verò intelligitur in ratione obiecti delectabilis respectu nostri ratione solius suæ dilectionis erga nos, ut manifestatæ nobis.

Art. 1. Ad 7. Beatitudo imperfecta, & secundum quid tum hominis eleuati dum est in via; tum etiam in termino, respectu puræ naturæ, includit in suo conceptu essentiali actum voluntatis perfectissimum, qui est actus amoris Dei super omnia. Quia omnis cognitio abstractiua Dei tam supernaturalis, quam naturalis, est compossibilis ex se cum peccato; id est, cum summa miseria, nec illi repugnat ex magnitudine suæ perfectionis. Actus autem dilectionis Dei directus per eandem cognitionem est impossibilis intrinsecè cum peccato, & miseria summa, eidemque repugnat ratione suæ perfectionis, ideoque stabiliter potest hominem multo magis, ac permanentius in coniunctione cum summo bono; atque ob hæc omnia est perfectior qualibet cognitione abstractiua Dei. At pro statu eleuationis datur iustus post hanc vitam, visio Dei immediata, præcisè ratione sui incompossibilis essentialiter cum peccato, & miseria, & similiter inductiua actus charitatis necessarij, eidemque præminens perfectione, propter perfectam, & intrinsecè æternam possessionem summi boni, ut supra ostensum est. Nulla igitur est paritas ab antecedenti obiectionis, quod bene ibi probatur, ad consequens, cuius probatio est insufficiens.

Art. 2. Ratio discriminis inter vtrumque est, quia neque pro statu eleuationis à viatore, neque vniquam vlla cognitione naturali potest cognosci Deus immediatè ratione sui, tanquam obiectum formale motiui, sed solum mediantibus creaturis, & in ænigmatibus, tanquam obiectum materiale: potest tamen diligenter immediatè ratione sui, tanquam motiuum formale immediatum, non solum supernaturali dilectione viatoris, sed etiam dilectione purè naturali; nempe bonitas

bonitas cognita ratione alterius, potest nihilominus diligi ratione sui, dummodo cognoscatur simul, ut diligibilis; seu digna amari ratione sui, ut profecto cognoscitur Deus mediante creaturis: liquidem mediante ipsis innoscitur, ut præminetur iisdem infinitè. Patet autem obiectum plus communicare perfectionem suam actui, ad quem mouet immediatè, quàm actui, à quo attingitur ratione alterius, & mediatè. Caterum respectu obiectorum, quæ immediatè, & ratione sui attinguntur vniiformiter ab intellectu, & voluntate, siue naturaliter, siue obedientialiter agente, maior est perfectio actuum intellectus, quàm voluntatis, propter rationem superius adductam, & distinctius expositam in quæst. illa 40. de Virt. Theol. Per visionem autem beatificam cognoscitur Deus immediatè, & ratione sui, non minùs, quàm diligatur per amorem directum eadem visione. Præminet ergo cognitio supernaturalis perfectissima Dei perfectissima dilectioni supernaturali; licet opposito modo se habeant cognitio, & dilectio eiusdem; tum quilibet naturales, tum etiam supernaturales propriæ viatoris. Quapropter proportio perfectionis tum inter actus naturales, & supernaturales, tum supernaturales proprios viatoris, & comprehensoris, viget cæteris paribus, non verò cæteris imparibus. Non autem sunt cætera paria, quando ex vna parte fit transitus ab obiecto materiali ad formale, ex altera non fit.

Art. 3. Accedit ad hæc, quòd intelligere est quoddam pati, ex 3. de anima text. 12. 28. velle verò est potius agere, ex 2. Phys. text. 58. & 59. & ex D. Tho. ibi lect. 6. & lib. 6. Ethic. c. 7. initio. In statu autem beatitudinis supernaturalis magis se habet passiuè, quàm actiuè tota substantia rationalis creata propter exuberantiam, & impetum influxus Diuini in beatos. Pro statu verò viatoris, & maximè pro statu quouis purè naturali se habet è conuerſo, actiuè magis, quàm passiuè, propter tenuitatem influxus cooperatiui, & actiuitatis tenentis se ex parte creaturarum. Mirum igitur non est, si operatio intellectualis præualeat operationi voluntatis pro eo statu in quo præualeat ipsum pati, seu modus habendi se passiuè magis, quàm actiuè, ut dictum est accidere pro statu beatitudinis supernaturalis; tametsi oppositum contingat pro alio quouis statu.

Ad 8. Sensus non est capax, qui attingat rationem vniuersalem boni: nec enim animalis homo percipit ea, quæ sunt Spiritus, ut dicit Apost. 1. ad Cor. 2. 14. Sed solum attingit rationem delectabilis. Vnde appetitus sensitivus, & operationes eius respiciunt, ex particulari eius intentione, tanquam finem, solum bonum delectabile, solumque delectationem. Sensibilia autem sunt homini maximè nota, & mediante ipsis, atque ad modum eorundem concipit spiritualia, nec aliter concipere ea potest pro statu præſenti. Hinc pronò assensu feruntur plures, maximè disciplinati ingenij, aut non admodum attenti ad discrimen intellectus à sensu, in sententiam affirmantem finem vltimum hominis, etiam quæ rationalis est, esse bonum spirituale, quæ delectabile est, ipsamque spirituale delectationem, seu fruitionem. Eadem de causa in sacris litteris Spiritus Sanctus, ut se accommodet modo concipiendi humano, suggerit sæpè nobis beatitudinem nostram nomine folius gaudij, & voluptatis. Caterum intellectus complectitur rationem vniuersalem boni, quæ in honestate consistit, continentem in se omne genus boni, idest, omne bonum, cuius est capax natura intellectualis. Vnde appetitus rationalis, & operationes quatenus ratione directæ, eleuantur supra purè delectabile, puramque delectationem, & feruntur, tanquam ad finem ad bonum vniuersale, seu vndequeque completum, quod re ipsa est Deus, quem ostendit esse possideri

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

per visionem tanquam bonum expletum totius capacitatis omnium potentiarum, atque in eas omnes inimpedibiliter redundans per visionem. Ità ut hæc sit causa, & radix totius reliquæ bonitatis intrinsecè inhaerentis beato, & beatificantis formaliter, ideoque sit forma primitiua, ac essentialiter, maximèque perficiens, & beatificans formaliter. Quapropter in Sacris litteris ipsa potius, quàm gaudium, & voluptas exprimitur, dum per propositiones causales, redditur ratio à priori, & designatur causa prima formalis beatitudinis, ut innotuit supra art. 8. Itaque in testimoniis obiectionis beatitudo significatur à posteriori per proprietatem primam, & complementum integrale ipsius, dum exprimuntur gaudium, & voluptas; sicut dum exprimuntur negationes illæ: *ubi non eris amplius luctus, neque clamor, &c.* De Auctoritate porro Philosophi negantis rationem vltiorem volendi voluptatem, & delectationem, & quòd hæc habeat rationem vltimi termini, iam iterum dictum est supra.

Art. 1. Ad 9. Scriptura, & SS. PP. eodem modo, quo docent quodlibet ens creatum esse annihilabile, aut corruptibile à Deo, saltem de potentia absoluta, docent etiam totum vniuersum, & quamlibet rerum creaturarum collectionem, esse annihilabilem, seu corruptibilem ab eodem. Certum autem nihilominus est apud omnes, posita fide, qua credimus, decedentes in gratia esse victuros æternum cum gloria itidem æterna, & posita insuper morte aliquorum in gratia, esse prorsus impossibile annihilationem totius collectionis rerum creaturarum; neque hanc impossibilitatem prouenire ex suppositione extrinsecæ collectionis, & absolute separabilis ab ea. Quia fides nostra redderetur falsa, si annihilaretur tota ea rerum creaturarum collectio. Quòd autem fides nostra non possit reddi falsa, non prouenit ex suppositione extrinsecæ eidem fidei, & separabili absolute ab ipsa, sed est intrinsecum, & essentialè fidei theologicæ, ut est certum apud omnes.

Art. 2. Dicendum itaque est ex intentione scripturæ, & Sanctorum PP. nulli entitati creatæ, nullique rerum creaturarum collectioni conuenire posse repugnantiam intrinsecam, præcisè propter magnitudinem suæ perfectionis, quominus annihiletur à Deo de potentia saltem absoluta; Caterum conuenire eisdem posse, repugnantiam intrinsecam annihilationis, propter connexionem intentionalem intrinsecam cum decreto Diuino de non annihilando; Neque enim in hoc innoluit vllum inconueniens contrarium, aut perfectioni libertatis, dominique diuini, aut vilitatis, & cõtèmpnibilitatis rerum creaturarum respectu Dei; immò oppositum esset maximè absurdum. Quia sequeretur Deum non posse reddere certas, ac penitus securas substantias rationales creatas, de æterna ipsarum, & felicitis sui status perseuerantia; idest, iuxta documentum Augustini claræ ratione superius stabilitum, non posse illas extrahere à miseria; nec vera, ac perfecta felicitate donare, atque reddere conscias de eleuatione sui supra conditionem vilitatis propriæ per gratiam Diuinam.

Art. 3. Cum ergo visio Dei beatificans hominem dicatur à nobis esse intrinsecè indefectibilis, atque inannihilabilis, non propter magnitudinem suæ perfectionis, sed præcisè propter intrinsecam ac essentialè connexionem intentionalem cum decreto Diuino, de æterno amicitia, & intima coniunctionis scedere inter ipsum Deum, & hominem beatum; patet nullum esse inconueniens in nostra doctrina de intrinsecæ incorruptibilitate, & inannihilabilitate visionis beatificæ, nullaque ex parte eandem doctrinam repugnare legitimo sensui, & veræ intentioni Scripturæ.

Bb 2

& Sanctorum PP. sed potius deniare ab eadem, quoad testimonia superius pro nobis allata, oppositam sententiam de intrinseca defectibilitate visionis beatæ. Si cui nihilominus libeat dicere (quod tamen necesse nequaquam est; nec vilius momenti est, ut dicatur, propterea apparet ex principio huius responsionis) vnamquamlibet visionem determinatè sumptam, esse defectibilem, licet tota collectio visionum defecere nullatenus possit iam semel beato, eo quod ipse videat se semper fore beatum, vel per eam ipsam visionem, quam de facto habet, vel per aliquam aliam: Si hoc, inquam, dicere libeat, dicatur porro. Quia id nihil nocet conceptui status beatifici, ut patet.

Art. 1. Ad 10. Visio Dei est perfectè reflexiva per ipsam supra se, ut habetur ex D. Thom. q. ista 4. art. 3. in quo, cum ostendisset, comprehensionem sumptam pro habitatione, ac tentione inductiva fruitionis, ac delectationis circa summum bonum, ut præsens, esse de conceptu beatitudinis formalis, iuxta illud Paul. 1. ad Corinth. 9. 24. *Sic currite, ut comprehendatis*, ad 3. subdit sic: *Comprehensio non est aliqua operatio præter visionem, sed quadam habitudine ad finem iam habitum: unde etiam, ipsa visio, vel res visa* (formaliter utique, ut visa) *obiectum comprehensionis est*. Ergo visio est obiectum sui simul cum re, quæ videtur, siquidem est obiectum comprehensionis, quæ non est operatio distincta à visione, & manifestum est, quod nec sit aliquid realiter distinctum ab omni operatione. Ratio est, quia essentia Divina est ratio formalis motiva ad visionem suam visionis, non minùs quàm ad visionem aliarum rerum creaturarum, quandoquidem est contentiva eius non minùs, quàm aliorum, & præterea communicatur videnti formaliter quatenus visibilis est: ideoque est impossibile, ut videns Deum tanquam obiectum formale motuum, non videat in ipso simul, ac indivisim suam visionem tanquam obiectum materiale, atque coniiciat sua ipsa visione se videre. Quia verò communicatur Dens beato, ut æternum videndus, ac possidendus ab ipso, iuxta dicta, hoc quoque necesse est, ut videatur eadem Dei visione, quæ beatifica est. Nulla igitur opus est cognitione reflexa visionis Dei, & durationis eius, distincta realiter ab ipsa visione directâ pro conceptu adequato beatitudinis formalis, & perfectæ possessionis summi boni.

Art. 2. Deinde si cognitio reflexa superaddita visioni Dei, & cognoscens simul cum ipsa æternam eius durationem, esset necessaria ad beatitudinem formalem, atque pertineret ad conceptum eius essentialem, ut opinantur Card. de Lugo, Arriaga, & nonnulli alij, eadem ratione opus esset tertia alia cognitione reflexa cognoscente priorem eam reflexionem, eiusque æternam durationem. Quia seclusa nomina ista reflexione ignoraret Beatus, se esse, semperque fore beatum, siquidem ignoraret saltem partialiter essentiam suæ beatitudinis constitutam per priorem reflexionem, & æternam eius durationem, ideoque beatus non foret beatus. Daretur ergo, ob eandem rationem semper similiter recurrentem, processus infinitus reflexionum, ut patet consideranti. Denique cognitio reflexa realiter distincta à visione directâ Dei, est admodum imperfecta, comparatione eiusdem visionis directæ. Quia formale motuum illius est aliquid creatum, nempe ipsa visio directâ: cum huius visionis motuum adequatum sit Deus, atque perfectio cognitionum commensuratur perfectioni motuorum. Beatitudo autem nostra formalis consistit in operatione perfectissima, ut supra conclusum est ex Philos. & D. Thoma. Non ergo consistit in eiusmodi cognitione reflexa realiter superaddita visioni Dei.

Ad 11. Coniunctio hominis cum Deo essentia-

liter, & integraliter, ac accidentaliter perfecta, & vndeque completa, non includit in suo conceptu solam visionem, & dilectionem, ac fruitionem Dei, sed totam collectionem dispositionum, & operationum, quibus perficitur natura quoad animam, & corpus, ita ut cor, & caro exultent in Deum vivum, ut habetur ex pl. 83. 3. & tamen non pertinent ea omnia ad conceptum primarium, & essentialem beatitudinis, ut est in confesso apud omnes. Ea igitur sola perfectio coniunctionis cum Deo; est essentia beatitudinis, quæ potissima est, simulque est prima radix inimpedibiliter inferens reliquam omnem coniunctionem cum Deo, qualis ostensa est esse visio Dei se sola; Ita scilicet trahens formaliter Deum ad hominem, ut simul causaliter trahat hominem ad Deum. Iam in Sacris litteris non significatur semper beatitudo per conceptum suum, vel etiam partialiter essentialem, ut iam iterum præmonitum est supra, præsertim circa 8. Similiter Benedictus 12. exposuit beatitudinem absque præcisione conceptus essentialis ab integrali complemento, idque expressit, quod est certum, debetque esse certissimum apud omnes; nempe homines esse verè beatos, visione, & fruitione Dei, siue altera essentialiter, altera integraliter tantum, siue utraque essentialiter, & eodem modo sint verè beati, cuius Scholasticorum, controuersia determinatio non erat necessaria ad communem, & vniuersalem instructionem fidelium intentam à Pontifice: sed nec apud ipsos Scholasticos est magni secundum se præcisè momenti, licet ob circumstantia, minimè contemnenda, documenta illi conferta, merito habeatur in pretio.

QVÆSTIO IV.

Virum amor beatificus sit indistinctus à fruitione, & gaudio, & differat specie à dilectione, & fruitione viæ.

IDEUM distingui à gaudio, & non differre specie à dilectione viæ. 1. Quia motuum amoris amicitia est diuersum formaliter à motuo dilectionis, & non est diuersum motuum dilectionis, & gaudij beatifici à motuo dilectionis, & gaudij concepti à viatore. Ratio prioris partis est, quia motuum amoris amicitia erga Deum, est bonitas diuina quatenus bona ipsi Deo, motuum verò fruitionis, & gaudij est eadem bonitas, quatenus bona gaudenti: quas patet esse rationes formaliter diuersas, non minùs, aut aliter, ac diuersæ sunt rationes formales, à quibus specificantur spes, & charitas. Ratio posterioris partis est; quia motuum diligendi Deum, eodemque fruendi, est omnino idem in viâ, & in patria. Quia utrobique mouet eadem Dei bonitas. Impossibile autem est eos actus differre specie, quorum motiua non differunt specie.

2. Amor est principium omnium aliarum affectionum, ut docet, præter alios communiter, D. Thom. 1. contra gent. c. 91. Repugnat autem, ut non distinguantur inter se principium, & principiatum. Ergo amor Dei, & gaudium de Deo distinguuntur inter se realiter, quandoquidem gaudium est alia affectio ab affectione charitatis, & dilectionis amicitia.

3. Amor amicitia, & amor concupiscentia sibi inuicem aduersantur, saltem secundum maximam vtriusque perfectionem, ac intentionem. Quia quod quisque